

KELTAINEN KIRJASTO

ÉDOUARD LOUIS

Naisen
taistelut
ja muodon-
muutokset

KELTAINEN KIRJASTO

ÉDOUARD LOUIS:

Ei enää Eddy (2014, suom. 2019)

Väkivallan historia (2016, suom. 2020)

Kuka tappoi isäni (2018, suom. 2022)

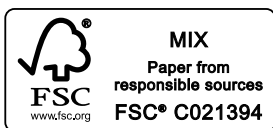
Naisen taistelut ja muodonmuutokset (2021, suom. 2022)

ÉDOUARD LOUIS
Naisen taistelut
ja muodonmuutokset

Suomentanut
LOTTA TOIVANEN

TAMMI
HELSINKI

Tekstissä on lainattu seuraavia teoksia:

Peter Handke: *Wunschloses Unglück*, Residenz, 1972

Roland Barthes: *Roland Barthes par Roland Barthes*, Seuil, 1975

Ranskankielinen alkuteos

Combats et métamorphoses d'une femme ilmestyi 2021.

Copyright © Édouard Louis 2021

All rights reserved.

First published in France by Éditions du Seuil in 2021.

Suomenkielinen laitos © Lotta Toivanen ja Tammi 2022

Tammi on osa Werner Söderström Osakeyhtiötä.

Painettu EU:ssa

ISBN 978-952-04-3632-2

I

Kaikki sai alkunsa eräästä valokuvasta. En ollut tiennyt, että kuva oli olemassa ja että se oli minulla – keneltä olin sen saanut ja milloin?

Äiti oli ottanut valokuvan kaksikymmentävuotiaana. Oletan hänen pidelleen kameraa väärin päin vangitakseen kuvaan omat kasvonsa. Tuolloin elettiin aikaa, jolloin kännyköitä ei ollut, eikä itsensä kuvaaminen ollut helppoa.

Hänen päänsä on kallellaan, ja hän hymyilee hieman, hiukset on kammattu ja aseteltu otsalle moitteettomasti, vaaleat hiukset kehystävät vihreitä silmiä.

Hän tuntuu tavoittelevan viekoittelevaa ilmettä.

Tätä on vähän vaikea selittää, mutta kaikki tuossa valokuvassa, hänen asennossaan, hänen katseessaan, hänen hiustensa asettelussa huokuu vapautta, tulevien mahdollisuuksien rajattomuutta, ja ehkä myös onnellisuutta.

Olin ilmeisesti unohtanut, että ennen syntymääni äiti oli ollut vapaa – ja onnellinen?

Olin kyllä varmaan ajatellut asiaa toisinaan, asuessani vielä kotona, sitä että keran äitikin oli ollut nuori ja täynnä unelmia, mutta kun löysin valokuvan, en ollut ajatellut sitä enää aikoihin, koko ajatus oli niin abstrakti. Mikään tai juuri mikään, mitä tiesin äidistä lapsuudessani, jolloin elin hänen lähellään viisitoista vuotta, ei olisi voinut muistuttaa minua asiasta.

Nähdessäni valokuvan tunsin sanojen katoavan mielestäni. Kun näin äidin vapaana, kurkottamassa kohti tulevaisuutta, mieleeni muistui hänen elämänsä isän kanssa: nöyrytykset, köyhyys, kaksikymmentä vuotta miehisen väkivallan ja ahdingon tyypistä-

mää, melkein tuhoamaa elämää 25–45 vuoden iässä, jolloin muut elävät, kokeilevat vapautta ja matkustelua, tutustuvat itseensä.

Kun näin tuon valokuvan, mieleeni johdettiin, että nuo kaksikymmentä tuhottua elinvuotta eivät olleet mikään luonnollinen asia vaan että ulkopuoliset voimat – yhteiskunta, miehisuus, isäni – olivat aiheuttaneet sen kaiken ja että kaikki olisi siis voinut *mennä toisin*.

Kun näin äidin onnellisuuden, tajusin, miten epäreilua sen tuhoaminen oli ollut.

Kuvaa katsoessani itkin, koska olin, tahottomattani tai ehkä äidin kanssa ja joskus vastoin hänen tahtoaan, ollut itsekin tuota onnea tuhoamassa.

Sinä päivänä kun riitelin pikkuveljeni kanssa – oli kesä. Olin juuri tullut kotiin lorvittuani iltapäivän kunnantalon portailta, ja minulle ja nuorimmalle veljelleni puhkesi riita sinun edessäsi. Kaiken sen huumamisen ja solvaamisen keskellä veli puhui

minulle mahdollisimman loukkaavasti ja sanoi: ”Kaikki kylillä naureskelee sulle selän takana. Kaikki haukkuu sua homoksi.”

Minua eivät loukanneet niinkään veljeni sanat tai se, että tiesin niiden olevan totta, kuin se, että hän puhui sillä tavoin sinun kuultesi.

Marssin omaan huoneeseeni, otin kaapin päältä värihiekalla täytetyn pullon, tulin takaisin ja paiskasin pullon lattiaan pikkuveljen edessä. Hän oli askarrellut pullon koulussa. Opettaja oli näyttänyt oppilaille, miten hiekkaa värjättiin ja kaadettiin Coca-Cola-pulloihin, niin että niistä saatiin värikkäitä koriste-esineitä. Hän oli kysynyt, kenelle veljeni halusi oman pullonsa antaa, ja veli oli valinnut minut, minun vuokseni hän oli ahertanut, minun vuokseni hän oli väsäyttänyt koriste-esinettä kokonaisen päivän.

Kun rikoin pullon hänen jalkojensa juureen, hän kiljui ja itki sitten kasvot vasten sohvan istuintyynyä. Sinä tulit, annoit minulle pitkin korvia ja sanoit, ettet ollut koskaan nähnyt yhtä julmaa lasta. Kaduin jo tekoani, mutta en ollut kyennyt hillitsemään

itseäni. Olin suuttunut pikkuveljelle siitä, että hän oli sinun kuultesi paljastanut jotakin minusta, minun elämästäni, minun kärsimyksestäni.

En halunnut sinun tietävän, kuka minä olen.

Elin ensimmäiset elinvuoteni siinä pelossa, että saisit tietää kuka minä olen. Kun koulu järjesti vanhemmille ja opettajille tapaa-misia, minä, toisin kuin muut hyvät oppi-laat, huolehdin siitä, ettet sinä saanut tie-tää niistä. Piilotin kutsuja, poltin niitä. Kun kylän juhlasalissa pidettiin kevätjuhla, jossa esitettiin sketsejä, laulua ja tanssia, muut lapset pyysivät vanhempansa ja sisaruksensa katsomaan. Tein kaikkeni estääkseni sinua tulemasta. Sanoin, että tanssit ja laulut oli-vat tylsiä, keksin käytännön ongelmia, en paljastanut sinulle juhlan oikeaa ajankohtaa. Valehtelin sinulle. Myöhemmin minulle tuli monista elokuvista ja televisiosarjoista tu-tuksi kuva, jossa lavalla seisova lapsi odot-

taa näkevänsä yleisössä vanhempansa, jotka ovat tulleet ihailemaan koko vuoden heitä varten ahkerasti harjoiteltua esitystä, mutta en tunnistanut kuvassa itseäni, en lapsen odotusta enkä vanhempien poissaolon tuottamaa pettymystä. Tuntuu kuin olisin elänyt koko lapsuuteni *nurinkurisesti*.

En halunnut sinun tietävän, että muut lapset kieltäytyivät olemasta kavereitani koulussa, koska *homon* kaveruutta karsastettiin. En halunnut sinun tietävän, että kaksi poikaa odotti minua monta kertaa viikossa koulun kirjaston käytävässä, hakkasi ja sylki kasvoille, rankaisi minua siitä, että olin mikä olin. Ootsä oikeesti homo?

En halunnut sinun tietävän, että jo yhdeksän, kymmenen vuoden iässä tiesin, miltä suru ja epätoivo tuntuvat, että nuo tunteet olivat vanhentaneet minua liian varhain, että joka aamu herätessäni pohdin: Miksi olen sellainen kuin olen? Miksi minulla on syntymästä lähtien ollut tyttömäiset elkeet, joita muut täydestä syystä pitävät todisteena siitä että olen epänormaali?

Miksi olen syntymästä lähtien tuntenut ve-
toa muihin poikiin enkä tyttöihin niin kuin
isä ja veljet? Miksi en ole joku toinen? Ker-
ran, vuosia myöhemmin, kun jonkin riidan
tuoksinassa sanoin sinulle, että inhosin lap-
suuttani, katsoit minua kuin mielipuolta ja
sanoit: ”Mutta sinähän hymyilit koko ajan!”

Miten olisin voinut moittia sinua reak-
tiostasi, sehän oikeastaan vain osoitti, että
olin voittanut, koska kaikki ne vuodet olin
onnistunut salaamaan oman elämäni sinulta
ja itse asiassa estänyt sinua olemasta äitini?

Tämän tarinan ensimmäisten sivujen otsik-
kona olisi voinut olla: Erään pojan pyrkimys
olla olematta äitinsä poika.

Sinä vuonna jona äiti halusi lähteä lomalle
– hän tuli keittiöön ja sanoi tehneensä pää-
töksen. Me lähtisimme. Hän muisti oman
lapsuutensa lomat vuoristossa, jolloin lää-
kärit olivat lähettäneet hänet Keski-Rans-
kan ylängölle hoidattamaan vakavaa astmaa.

Minä istuin isän vieressä katsomassa televisiota, kun äiti ilmoitti: ”Me lähdetään vuoristoon.” Isä nauroi. Hän katseli ohjelmaansa ja lausahti: ”Mitä ihmeen soopaa taas?”

Äiti oli edellispäivänä tavannut sosiaalityöntekijän. Nainen oli kertonut, että valtiolla oli ohjelmia meidän kaltaisille perheille, joilla ei ollut varaa lähteä lomalle, ja äiti oli alkanut elätellä lomatoiveita.

Hän ramppasi sosiaalitoimiston pikku rakennuksessa, siellä pellon laidassa metallitehtaan vieressä. Sieltä palatessaan hän kantoi aina kainalossaan pinkkaa papereita, erilaisia todistuksia, tulostimesta juuri tulleita lämpimiä asiakirjoja, ja hän puhkui intoa, jollaista en ollut hänessä ennen nähnyt, en kasvoilla enkä olemuksessa.

Hän levitti asiakirjat pöydälle ja halusi esitellä niitä isälle, mutta isä ei irrottanut katsettaan televisiosta. Isä vastasi, että ei kiinnosta, ja äiti vain istui hievahtamatta. Hän kääntyi puhumaan minulle, mutta minäkään en kuunnellut, en tiedä miksi, matkin ehkä tiedostamattani isää, tai ehkä hakumenettely kuulosti tylsältä.

Isä jatkoi irvailuaan, mutta äiti ei antanut periksi. Näin, miten hän lähti kyläkaupalle, joskus monta kertaa päivässä, koska tarvitsi kassan vierustan kopiokonetta.

Äiti pyysi isältä dokumentteja, jotka tämä oli edellisvuonna järjestänyt ja arkistoinut, mutta isä vastasi, ettei muistanut, minne oli ne pannut. Hymyillen julmasti.

Äiti odotti. Hän odotti, että isä oli mennyt baariin, ja penkoi sitten lipastonlaati-koita. Hän ei pelkästään avannut niitä vaan veti ne kokonaan ulos ja laski lattialaatoille. Hän istui lattialla ja otti esiin paperipinon toisensa perään, hän soitteli, jätti viestejä ja soitti uudelleen, jos vastausta ei kuulunut, hän sahasi katua edestakaisin ja täytti uusia lomakkeita, aina siihen päivään asti, jolloin totesi, että nyt kaikki oli selvää, että hän oli voittanut, hänen toteamuksensa kuului television hälyn ylitse: ”Ensi kesänä me lähdetään lomalle.” Hän hymyili. (*Yhtäkkiä kasvosi loistivat.*) Isä sanoi, ettei lähtisi mukaan, että hän viihtyi paremmin *omissa nurkissa*, mutta siinä vaiheessa isän puheet eivät voineet äitiä nujertaa, nyt äiti halveksi

häntä, koska oli voittanut. Äidillä oli kansiossaan valokuvia pienestä vuoristokylästä, jonne minä lähtisin hänen kanssaan, siellä oli myös valokuvia lomakylän asuntolasta, ja äiti katseli kuvia joka päivä, aamulla, illalla ennen nukkumaanmenoa, monet monituiset kerrat kuukausia ennen lähtöä. Sinä päivänä, kun hän ilmoitti asiasta, kertoi matkan varmistuneen, hän sanoi minulle, kuiskamalla jotta isä ei kuulisi: ”Vihdoinkin saan olla onnellinen.”

Minulle on sanottu, että kirjallisuuden ei pidä selittää todellisuutta, ainoastaan näyttää se, mutta kirjoitan selittääkseni ja ymmärtääkseni äidin elämää.

Minulle on sanottu, että kirjallisuuden ei pidä toistaa itseään, mutta haluan kirjoittaa yhtä ja samaa tarinaa yhä uudelleen ja palata siihen, kunnes se näyttää palasia totuudestaan, *haluan kaivaa kuoppaa kuopan perään, kunnes se mikä piilee kaiken alla, alkaa tihkua läpi.*

Minulle on sanottu, että kirjallisuus ei saa muistuttaa tunteenpurkskausta, mutta kirjoitan vain ja ainoastaan päästääkseeni pintaan tunteita, joita keho ei kykene ilmaisemaan.

Minulle on sanottu, että kirjallisuus ei saa muistuttaa poliittista manifestia, ja hion oitis jokaista lausettani kuin veitsenterää.

Koska nyt minä tiedän: se mitä kirjallisuudeksi kutsutaan, on rakennettu vastoin äitini kaltaisten ihmisten elämää ja kehoa. Koska nyt minä tiedän, että äidistä kirjoittaminen, äidin elämästä kirjoittaminen tarkoittaa sitä, että uhmaan kirjoittamisellani kirjallisuutta.

ÉDOUARD LOUIS (s. 1992 Hallencourtissa) kirjoitti esikoisteoksensa *Ei enää Eddy* vain 21-vuotiaana. Kirjasta tuli arvostelumenestys, jota myytiin yli 300 000 kappaletta ja joka herätti kiivasta poliittista keskustelua. Louis on opiskellut sosiologiaa Pariisissa, ja häntä on kutsuttu yhdeksi sukupolvensa tärkeimmistä kirjallisista äänistä.

Ranskan kohutuimman nykykirjailijan neljäs teos maalaa intiimin kirjallisen muotokuvan, joka on kunnianosoitus kirjailijan äidin periksiantamattomuudelle ja rinnakkaisteos *Kuka tappoi isäni* -romaanille.

”Uudenlaista herkkää voimaa hohkaava Louis vapauttaa äitinsä.”

LE MONDE

”Hätkähdyttävä ja jopa brutaali lähestymistapa yhteiskunnallisiin kysymyksiin on ajankohtaisempi kuin koskaan.”

TOUTE LA CULTURE

Päälyksen valokuva: Édouard Louis'n kotialbumi

